

El pare Joan **B**aptista Bertran
santjoaní i poeta

Sant Joan de les Abadesses
Festa Major 2010

Teniu a les vostres mans el tradicional monogràfic que s'edita cada any amb motiu de la nostra Festa Major, enguany dedicat al pare Joan Baptista Bertran, per commemorar el vint-i-cinquè aniversari de la seva mort.

Sorgeix de l'Ajuntament de Sant Joan de les Abadesses la idea d'homenatjar mitjançant el present monogràfic la vida i obra del pare Bertran, home cultivat i coneixedor com pocs de la cultura italiana de tots els temps i èpoques, que li féu mereixedor de la concessió per part del president de la República Italiana del guardó «Cavaliere Ufficiale dell'Ordine al Merito», entre altres reconeixements; el darrer, a títol pòstum, fou el de la seva vila nadiua, Sant Joan de les Abadesses, que el nomenà Fill Il·lustre l'any 1985. El Pare Joan Baptista Bertran, tot i passar llargues etapes de la seva vida fora del nostre poble, sempre el va tenir molt present en el seu pensament.

Amb la lectura de les següents pàgines tindreu l'oportunitat de conèixer una persona íntegra, serena i transparent, lleial als seus principis, erudit i coneixedor de la paraula i que estimava profundament la terra que l'havia vist néixer.

Aquest monogràfic, escrit per Eusebi Puigdemunt, és un retrat literari que ens acosta a la figura del Pare Bertran interpretant retrats i poemes que li van dedicar alguns dels seus amics artistes i literats. El complementa una addenda, escrita per Ramon Cotrina, que presenta la traducció al català d'alguns dels poemes del llibre "Hay un valle en mi infancia", amb l'objectiu de difondre i fruit aquests versos en la nostra llengua.

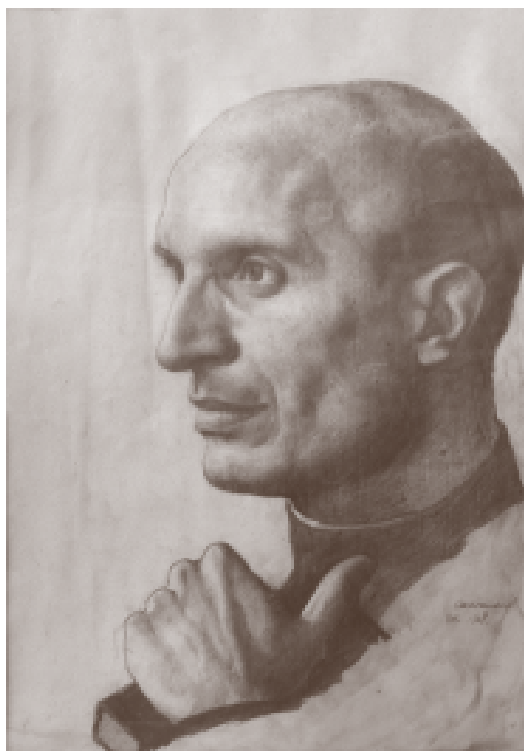
En definitiva, es tracta d'apropar una mica més un home admirat pels literats de l'època tal i com ens deixen entreveure els nombrosos llibres dedicats per escriptors de la rellevància de Josep M. de Sagarra, Camilo José Cela, Joan Fuster, Robert Saladrigas... que es troben a Sant Joan per desig exprés del Pare Bertran i que fa uns anys fou dipositat a l'Ajuntament de la Vila per la Companyia de Jesús.

Paral·lelament, al Palau de l'Abadia trobareu alguns d'aquests documents originals emmarcats en una exposició temporal que fa un repàs concís i breu sobre la seva vida i obra.

Aquest monogràfic, doncs, constata la vida cultural que s'ha anat desenvolupant al llarg del temps en el nostre poble a través de personatges de reconegut prestigi que s'han convertit en ambaixadors de Sant Joan de les Abadesses com Pau Parassols, Jaume Nunó, Joan Maragall, Ramon Serrat, Josep Esteve o el mateix Joan Baptista Bertran.

I per acabar, només em resta convidar-vos a la lectura d'aquest excel·lent treball, que no podia reproduir millor el tarannà del pare Bertran. També voldria donar el més sincer agraïment als autors del monogràfic que han fet un treball digne d'elogi.

Ramon Roqué
Alcalde de Sant Joan de les Abadesses

Carlo Vanduci.
Retrat al carbó, 44x30 cm.
Arxiu Municipal de Sant
Joan de les Abadesses.
Fons del Pare Bertran.

Breu esbós biogràfic del pare Joan Baptista Bertran

Eusebi Puigdemunt

1911. Neix a Sant Joan de les Abadesses

1926. 23 de setembre. Ingress al noviciat de Gandia

Y de aquella ventana del adiós
de las que mi añoranza, húmeda dentro
y silencio por fuera, se arrancaba
-despedida primera-
y de aquella ventana del adiós
-el pañuelo era un ala estremecida,
ala sin fin, vaivenes de latido-
tú no te has ido, madre todavía.

1928-32. Estudis d'Humanitats a Veruela

1932-33. Amplia estudis a Sant Mauro Torinese i Bollengo (Itàlia)

1933. Publica el seu primer poema, Dolçors hivernenques, a la revista *Iuventus*.

1933-35. Estudis de Filosofia a Avigliana (Itàlia)

1935-38. Magisteri a l'Istituto Arecco de Gènova (Itàlia)

1938-39. Estudis de Teologia a St. Remo (Itàlia)

1939-42. Ampliació dels estudis teològics a Sarrià, Barcelona.

1941. 30 de juliol. Ordenat sacerdot. Missa nova el dia 31.

1942-43. Tercera Prova a Gandia.

1943-59. Professor de Lletres al Col·legi de Sant Josep, a València. Es destaca per la seva intensa activitat de promoció cultural: pertany a la secció literària de la Institució Alfons el Magnànim de la Diputació. Fou nomenat membre corresponent de l'Academia de Buenas Letras de Sevilla.

1944. Incorporació definitiva.

1946. Primer llibre de poemes, *Arca de Fe*.

1948. *Madrigales del nacimiento del Señor*.

1950. *Del ángel y el ciprés*.

1951. *La hora de los ángeles*.

1952. *Entre silencio y vuelo*.

1954. Guanya el premi Joan Maragall per al millor article periodístic sobre el poeta. Pertany a l'Acadèmia del Far de Sant Cristòfor, fundada per Eugeni d'Ors.

1956. *Me canta el mar*.

Segons el pare Miquel Batllori, en aquest primer itinerari poètic, la seva interpretació lírica dels paisatges i de les marines esdevé cada dia més pregona, al mateix temps que s'eleva dels poemes devocionals a una poesia autènticament religiosa.

1959-76. Professor de Literatura al Col·legi del Sagrat Cor (carrer Casp) de Barcelona. Director del "Fòrum Vergés". En aquests mateixos anys interrompé la seva activitat docent a Barcelona per anar a impartir Literatura i Estètica a la Universitat Centreamericana de Managua i a dictar diverses conferències a Guatemala, Ciutat de Mèxic i Puebla.

1963. *Viento y estrellas. Río hacia el alba* (prosa).

1964. *Al filo de los ojos de Holanda*.

1966. *Me acercaré a su fuego*.

1969. *Hay un valle en mi infancia*.

En aquest poemari i seguint amb el procés d'intimitat i autenticitat creativa començats ja al llarg dels anys de València, el pare Bertran retroba les seves arrels humanes i el seu bressol:

Hay un valle en mi infancia, que se acuna
entre recuerdo y nieve.
Pinos perennes y álamos cambiantes
sus pradales suspenden.
(...)
Hay un valle en mi infancia.
En él y ella, centrando sus vertientes,
las de paraje y de alma,
una iglesia románica.

1970. *Ciudad, afán y cántico*.

1972. El president de la República Italiana el nomena Cavaliere Ufficiale dell'Ordine al Merito.

1973. *Del lienzo al verso*. En prosa publica les tres obres següents: *Narraciones del Nuevo Testamento*, *Evocación de un sacerdote poeta*, *Evocación de Petrarca*.

1973. *Italia en mi.*

1976. *El pan mío de cada día.* Miguel Ángel, poeta (prosa).

1978. *Ángel poseído.* Ángel Martínez Baigorri (prosa).

1979. *Senda y claridad de Asís* (prosa).

1980. *Tres estampes de Pere Claver* (prosa en català).

1981. *Mis poemas predilectos.*

1982. *Del meu poble, encara.*

1984. *Més enllà dels ulls*

Seguint encara amb el judici crític del pare Miquel Batllori, els darrers vint-i-sis anys del pare Bertran són els anys en què al seu sentiment líric del paisatge s'hi sumen altres interessos poètics, com ara l'atracció per les arts plàstiques, la pintura especialment, (fou director d'una galeria d'art barcelonina). Són també els dies en què tota la seva poesia es va afinant i aprofundint alhora.

I és al final d'aquest procés d'ascensió poètica que se situen les seves dues darreres obres, l'autobiogràfica *Del meu poble, encara* i el poemari *Més enllà dels ulls*, en què recupera el català com a llengua de creació literària. A les pàgines del darrer, hi ha palesa el presentiment de la pròpia mort:

Feu que la meva set, el meu desfici,
la roentor que em crema,
que se m'enduu la vida,
Jesús, que sota el vel contemplo ara,
esquinçat ja d'un cop, em deixin veure-us
per sempre i cara a cara.

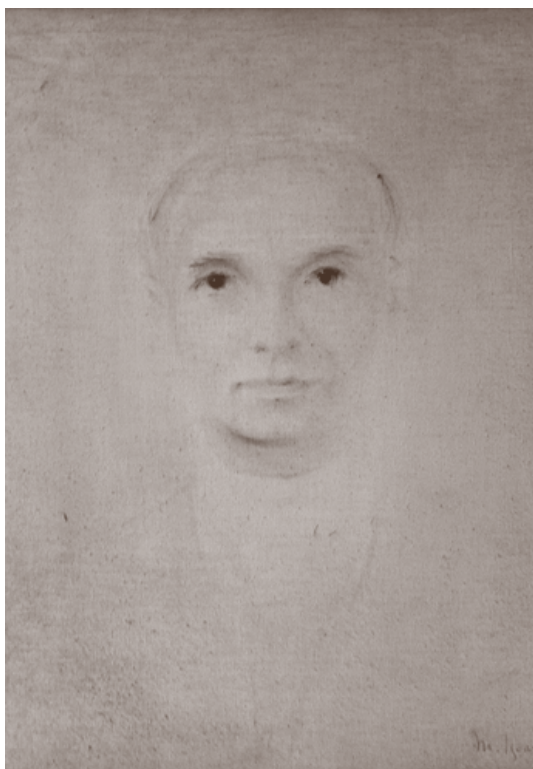
1985, 24 de setembre, mor a Sant Cugat del Vallès.

A part de les obres aquí citades, també va dur una intensa activitat com a traductor, a destacar les seves versions de l'italià al castellà de la prosa de Pirandello i dels *Canti* de Leopardi.

La seva obra poètica, tant religiosa com no, ha estat inclosa en diverses antologies i comentada amb elogi per personatges de la talla d'un Azorín, Vicente Aleixandre, Díaz-Plaja, etc. Altres poetes, com ara Manuel Machado, Ángel Valbuena i José Mª Valverde li han dedicat poemes. Les seves poesies també ha estat traduïdes a altres llengües, a destacar les versions al francès, l'holandès, l'italià i el grec. La seva obra també ha estat objecte d'estudi i de diverses tesis doctorals.

Poc abans de morir l'ajuntament de Sant Joan de les Abadesses incoà l'expedient per nomenar-lo fill il·lustre de la vila; malauradament, el reconeixement va haver de ser a títol pòstum.

Manlio Isoardi.
Retrat a l'oli, 60x50 cm.
Arxiu Municipal de Sant
Joan de les Abadesses.
Fons del Pare Bertran.

Joan Baptista Bertran i Duran 1911-1985

Eusebi Puigdemunt

L'home a través dels seus retrats

Jesuïta, poeta, pedagog, assagista... tant se val l'ordre. Són paraules que defineixen -crec- la personalitat de Joan Baptista Bertran, el pare Bertran, nascut a Sant Joan de les Abadesses un sis de juny de 1911 i mort a Sant Cugat del Vallès el dia de la Mercè de 1985.

No vaig tenir la fortuna de tractar-lo en vida i en el meu record tan sols tinc la imatge, en dos temps diferents, de la seva figura, llegint amb veu modulada fragments esparsos dels seus dos darrers llibres, *Del meu poble, encara* i *Més enllà dels ulls*, obres on recuperà el seu català matern com a llengua literària: no podia ser d'altra manera tractant-se d'unes memòries d'infantesa i adolescència, amarades de nostàlgia el primer llibre, i d'un poemari el segon en què la premonició del comiat definitiu s'hi palesa sense cap ombra de dramatisme.

Deixem, però, de banda al literat per centrar-nos en l'home que fou i que ens fita encara a través dels retrats que diferents artistes amics li dedicaren. Artistes que a través de la seva mirada re-creadora el plasmaren i saberen anar més lluny de la simple captació fotogràfica dels seus trets de patrici romà, tan evidents en l'auster retrat al carbó que li dedicà Carlo Vanducci l'any 1948.

Aquest saber anar més enllà -la mirada interior, en definitiva- que pocs artistes saben copsar, el trobem de la mà de dos artistes d'esguard penetrant; el primer, degut a la pintora d'origen rus Olga Sacharoff, autora d'un retrat en què hi suma dues fidelitats: la semblança fisonòmica amb la semblança espiritual, mostrades amb una sinceritat tan admirable com la tècnica que les possibilita.

L'italià Manlio Isoardi és l'autor del segon, amb una sensibilitat i ofici descrits admirablement (i poèticament) pel mateix pare Bertran en el poema *Retratos* dels tres que conformen l'escarrit recull *Ante las telas de Manlio Isoardi*:

Directo al alma. De los rasgos, sólo
el que encuentra el camino del espíritu.
Es accesorio, al margen de la vida,
vestimenta y ornato. Sólo velan.
Hallazgo del latido, del trasfondo
que nos vertebrata el yo y nos diferencia.
La maravilla de ser todos unos
-humanidad hermana- y diferentes
en la raíz del ser. Ver el milagro

de este hontanar secreto que en cada alma
da una música nueva.

Han estat els pinzells d'aquest pintor els qui, al meu entendre, van saber rebre l'ànima del poeta i elevar-la per sobre de la matèria sense esborrar-la i plasmar-la a través de la seva mirada aspectant, espiritual i interrogativa, mirada que, d'altra banda, centra la tela sense que res no la destorbi, dirigint-se directament als ulls de l'espectador.

Anys a venir, l'amic i també poeta José Mª Valverde li féu un retrat literari en què la pintura són els versos i els colors els adjectius; casen a la perfecció la senzilla elegància d'Isoardi, amb les literàries confidències dels mots de Valverde: dos universos creatius, el del llenguatge pictòric i el del llenguatge poètic, donant-se la mà. Heus ací el poema:

“Mínimo y dulce”, tú, Padre Bertran,
hoy te paras en lo alto del camino
y espumas el caudal de tu poesía,
surgida rumorosa de un silencio
de oración y secreto en años y años.

Y eso es lo que más oigo en tu palabra
-aunque se vuelque, humilde y bien medida,
a hablarnos de las cosas, los paisajes,
los amigos, los rezos por su cara
de afuera, la que puede compartirse-,
una vida entregada al otro lado
de este enredo de todos, a la sombra
donde no se habla, y cesa el nombre propio.

Todos le conocéis, fiel y constante,
llega, y no ocupa sitio. Habla y no invade
el terreno del ruido, su sonrisa
nos escucha, y él vuelve a su penumbra
desde donde nos quiere suavemente
a todos, donde escribe a media voz
sus versos, ajustados a este mundo
con amor y en sordina, y va subiendo
llevándonos al lado, de la mano ...

(Gener 1979)

I ja que estem en els terreny literari, en el cap d'any del seu traspàs i amb motiu del bust que s'erigí en memòria seva, el polifacètic artista mexicà Salvador Moreno, li dedicà un sonet en què la música callada de les seves rimes canten la sensibilitat que l'ornava... No és ben bé un retrat, entenc, sinó tan sols una pinzellada de la seva pregona humanitat:

Si hubiera sido yo tu escribirías
un hermoso soneto a mi memoria,
y en él una palabra laudatoria
a todos congregados pedirías.

Pero te fuiste tú, ¿escucharías
esta sombra de voz desde tu gloria?

Después de conseguida la victoria
¿la vida que dejaste soñarías?
Por más que más quisiera ¡qué decirte
para exaltar tu nombre y ofrecerte
nuestro rendido corazón en calma!
Tengo por qué callarme. He de pedirte
tus propios versos para enaltecerte
pues que en ellos pusiste toda el alma.
(Setembre 1986)

El pare Bertran en la memòria

Els darrers dies de la seva vida els passà a les estances jesuítiques del Casal Borja a Sant Cugat del Vallès, on la mort el visità el dia 24 de setembre de l'any 1985, festivitats de la Mercè. El seu traspàs produí en el món de les lletres un buit que “només pot omplir aquest perfum d'esperança que desprenen els seus versos”, en sentides paraules del seu amic Pedro Miguel.

En vida fou un home fidel tant al sacerdoci com a la seva vocació poètica, amb una escriptura que no era res més que la manifestació del seu tarannà líric i transparent alhora. Al costat d'aquestes fidelitats esmentades cal afegir-n'hi alguna més, com ara vers el poble que el veié néixer i vers la catalanitat. Fóra millor anomenar a aquests dos referents amb el terme “identitats”? Potser sí, però tant se val: no crec que el nom faci la cosa ja que, en el cas que ens ocupa, són indestriables.

Sant Joan de les Abadesses, la vila nadiua que de ben jovenet deixà per anar a cursar els seus estudis eclesiàstics i que mai no va oblidar:

Quando yo, aquella vez, dejaba el pueblo
-creyendo para siempre-
y, mientras valle abajo,
al alejarse el tren, se me achicaba,
lo sentía crecerse inmensamente
en algún sitio íntimo, muy mío.
(Hay un valle en mi infancia)

De fet, anés on anés, sempre parlava del seu San Joan. Ambaixador de la nostra vila als països d'Europa i Amèrica que visità? Sens dubte. L'amor que en sentia es pot resumir en el díptic que obre el llibre de poemes *Hay un valle en mi infancia*, d'una bellesa, per senzilla, corprendora:

Pequeño, que me cabes en la mano.
Grande, que no me cabes en el alma.

Catalunya, l'altre referent citat unes línies més amunt. Permeteu-me la llicència de reproduir literalment les paraules que li dedicà des de les planes del Full Parroquial del 29 de setembre de 1985 mossèn Josep Esteve, sacerdot com ell i també com ell, tocat per l'hàlit poètic. Són els mots de comiat que li dedicà, dits des del respecte i la sinceritat més absoluts:

“Al costat d'aquesta identitat santjoanina, posseïda amb tota naturalitat, no dissimulada pels anys d'allunyament de la pàtria, hi ha una altra identitat reconquistada lentament, potser amb dolor. (...) Els qui havíem sentit les seves confidències, sabíem que se sentia profundament català i com li sabia greu la dificultat que tenia d'escriure literàriament en la seva llengua materna. Tanmateix (...) ha aconseguit de publicar, en les últims anys, dos llibres escrits en un català magnífic. Una bella victòria que ha coronat la vida d'un home fidel. Fidel a totes les seves vocacions, natives o d'elecció.”

El consistori santjoaní també es féu ressó de la mort del pare Bertran i en el ple extraordinari i urgent que es convocà per al dia 24 de setembre de 1985 es guardà un minut de silenci en senyal de dol i s'acordà de nomenar-lo fill il·lustre de la vila a títol pòstum ja que, segons es pot llegir en l'Acta del dia, “com a santjoaní de naixement que era va saber dur el nom de Sant Joan de les Abadesses a diferents indrets de la nostra Geografia Universal amb la dignitat i sentiment d'un bon religiós”. De fet, l'expedient per anomenar-lo fill il·lustre ja se li havia incoat en vida, més concretament el dia 2 d'abril de 1985 “en reconeixement a la seva erudició i a la seva àmplia i profunda trajectòria cultural, intel·lectual i literària, que ha permès divulgar a través de part de la seva obra, la imatge, els costums i el tarannà de la gent santjoanina.”

Qui també li reté un emotiu homenatge just l'endemà del seu traspàs, fou el poeta local Josep Picola i Soler; heus aquí les breus estrofes de condol:

De Sant Joan on has nascut,
després de crua malaltia
te n'has anat, en aquest dia,
cap al blau cel, dolç i agut,
per uns camins de poesia
de la més àlgida virtut...
Mai no direm que t'hem perdut!
Ens fas, per sempre, companyia!

(Setembre 1985)

Pocs mesos més tard, el gener de 1986, el pare Josep Mª Benítez i Riera, de la Companyia de Jesús, féu donació de part de la biblioteca de qui fou el seu company i amic, Joan Baptista Bertran, al monestir de Sant Joan de les Abadesses, donació que permeté emplenar els buits que tenia respecte a l'obra del pare Bertran i completar, així, la sèrie de llibres de poesies que en vida va escriure. A la nota d'agraïment que redactà el rector mossèn Anton Martí i Homs s'hi destaca l'amor que el finat sentia tant pel poble com pel monestir; diu així “aquell home sempre fidel a la seva vila natal que, d'una manera totalment explícita o delicadament velada, sovint la recorda i la canta en els seus poemes, mereix que la seva obra sigui guardada entre les pedres del monestir que estimava tant.”

El 14 de setembre del mateix 1986 la Junta del Monestir, fent-se ressó dels sentiments del pare Bertran, “he conservat sempre afecte per la casa de les Carmelites, de tants de records meus i dels familiars...”, inaugurarà sota els porxos de l'entrada principal de l'escola “de les germanes Carmelites” (en paraules pròpies) el memorial que en serva el record: un bust de bronze d'innegables ecos classicitzants amb la millor inscripció –tant sols dues paraules– que, crec, se li podia dedicar... Sota el seu nom hom hi pot llegir: SANTJOANÍ I POETA.

El dia 12 de maig de 1987 es redactà l'Acta de cessió en dipòsit a l'Ajuntament de la vila de Sant Joan de les Abadesses de l'Arxiu-Biblioteca del pare Joan Baptista Bertran i Duran amb el compromís d'ubicar-lo a les dependències de l'Arxiu Municipal. Signaren l'acta l'alcalde

el sr. Josep Bassaganya i Bosch per la part santjoanina i el sr. Jordi Roca i Coll per part de la Companyia de Jesús.

El 17 de setembre, l'Ajuntament i la Província de Catalunya de la Companyia de Jesús organitzaren de forma conjunta una diada d'evocació i record al poeta Joan Baptista Bertran, santjoaní il·lustre amb una exposició de llibres i altres objectes personals seus, tres conferències a càrrec dels jesuïtes pares Miquel Batllori i Josep Mª Benítez i del crític Robert Saladrigas en què es glossaren diferents aspectes de la seva obra literària. L'acte de cloenda consistí en un concert de música barroca a l'església del monestir de la mà del grup instrumental Calamus Musicae; temps a venir i per commemorar els vint anys de la mort, l'Associació Catòlica de Pares de Família organitzà una Marató de lectura el dia de Sant Jordi del seu llibre de memòries *Del meu poble, encara*. La convocatòria fou un èxit ja que hi participaren 112 lectors des de les onze del matí fins a les set de la tarda.

El pare Bertran i el seu Sant Joan

Quan es parla dels escrits santjoanins del pare Bertran tothom té en ment dues obres: el poemari *Hay un valle en mi infancia* i unes memòries, *Del meu poble, encara*, en què recupera tal i com ja s'ha dit, el català com a llengua literària o alguns poemes del seu darrer llibre *Més enllà dels ulls*.

Però el corpus estrictament santjoaní –si se'm permet l'expressió– el conformen uns pocs escrits més: algunes poesies soltes publicades en diversos programes de Festa Major, com ara *Castaños de Indias* (1950), *Orenetes d'infantesa* (1957), *Als peus del Crist del Santíssim Misteri* (1959); de les proses poètiques, sobresurten la publicada al programa de Festa Major de l'any 1963 titulada *Estiu* o l'emotiva i mística *Oració a Santa Maria la Blanca*. Aquí cal afegir-hi els seus estudis sobre Joan Maragall i, en concret, de les estades que Maragall –a qui qualifica com a “poeta de la muntanya” feu no només a la nostra vila sinó també a altres llocs de la comarca.

Poeta de la muntanya, s'ha dit... com justifica el pare Bertran la raó de ser d'aquest epítet? Doncs com segueix: “Maragall conocía la montaña. La buscaba. La habitó una serie de veranos. Hay una geografía montañesa en la vida y obra del poeta (...) Esta vivencia experimental de la montaña se convirtió luego en frescos de poesía, se le volvió canto. Y ¡qué canto!” (Veure *Destino*, pag 30 de 12 de març de 1960)

A principis de la dècada dels cinquanta, publicà dos escrits sobre la relació entre Maragall i Sant Joan de les Abadesses; el primer l'any 1951 al programa de Festa Major titulat *Maragall viu a Sant Joan*; el segon l'any 1954, amb un article que duia el títol *La vaca cega de Joan Maragall y San Juan de las Abadesas*; aquest article fou guardonat amb el Premi Maragall.

Tant en un com en altre escrit el pare Bertran fa un retrat minuciós de la rica relació –i dic rica per com literàriament fruità– del poeta amb la nostra vila: “Sant Joan va tenir la sort de rebre la visita reiterada d'En Maragall. (...) El nostre paisatge va furnir-li matèria per bona part dels seus poemes pirinencs. Llums, herbes, flors, arbres, neu, coses menudes i grans d'aquestes muntanyes desvetllaren un acord en el seu saltiri. I més sortada encara fou la nostra vila, per tal com, durant un dels estiuèigs del poeta, va oferir-li inspiració pel poema més ferm de tota la seva obra: 'La vaca cega'.”

En aquest mateix article ja llançà la suggerència de recordar amb una làpida a la Font del Covilar el pas del poeta. Aquesta idea, sota el seu impuls, agafaria cos l'any 1960 en la inauguració del monòlit amb els 23 hendecasil·labs esculpits per incisió “plens, planers,

immensos” de La vaca cega que es bastí per celebrar el centenari del naixement de Joan Maragall.

“Al meu Sant Joan nadiu, enaltit en el record ...“ Així comença una dedicatòria que en un moment donat dedicà a un bon amic seu santjoaní, plena de nostàlgia; no només ens mostra l'enyor per la seva vila nadiua, sinó que també ens és útil per endinsar-nos en el llibre seu en què Sant Joan s'erigeix en protagonista absolut: *Hay un valle en mi infancia*, publicat l'any 1969.

Les seves pàgines ens emmirallen les vivències i sentiments de l'autor envers el poble que l'havia vist néixer i del qual n'havia estat absent una bona colla d'anys.

Emoció i sentit d'arrelament alhora: el despertar de la (seva) vida i que ell exemplifica en dos versos manllevats del seu amic, el pare Ángel Martínez:

Toda mi vida en mi niñez reposa.

A l'encarar la lectura d'aquest poemari obrim les portes a una doble recreació; primer la del propi autor, ara ja adult, que recrea tots aquells llocs i experiències que de nen el fascinaren; l'altre, és la del lector que, al seu torn i gràcies al verb líric del poeta, ens fa participar dels llocs i les experiències bertranianes: la mare, els corriols, els dies nevats... un paisatge, en suma, que arribarà a personificar quan expressa en una carta a un amic de la vila que dongui “records a les muntanyes i les primaveres de Sant Joan...”

Seguint amb aquesta mateixa línia de cantar el paisatge, són molt indicatives les respostes a una entrevista que li féu José Cruset i que publicà La Vanguardia el dia 7 de novembre de 1968:

Pregunta: ¿Cuando tuvo usted noticia del paisaje que le rodea?

Resposta: De muy niño... Después me he dado cuenta de lo que desveló y de lo que significó...

Pregunta: ¿Qué desveló?

Resposta: Un sentido de la naturaleza y lo que significa arraigo a un lugar. Después he viajado por gran parte de Europa y aquello me queda como una raíz (...) y me llama con fuerza enorme; es un valle pirenaico precioso y lo valoré más viendo otras cosas... es curioso... los árboles y la nieve... pinos y hayas.”

To elegíac, sí, però també enyorívol i amb un saber dir que ens permet assaborir tant els seus poemes en el paisatge com la brevetat volguda d'uns altres:

**Enarbolado en oro transparente,
a mitad de camino entre aire y tierra,
en la gloria del sol balanceado,
me devuelves la imagen que en mí queda.**

(Otoñal)

En unes línies precedents s'ha dit que el pare Bertran exercí d'ambaixador de Sant Joan de les Abadesses arreu de la geografia que trepitjà: cert. I aquest llibre, *Hay un valle en mi infancia*, es convertí en les seves credencials.

La seva lectura omplí aules d'universitats i paranimfs i el recitat dels seus versos inaugurà cursos i diferents activitats culturals. Valgui el següent exemple: el dia sis de juny de 1969 el pare Bertran dictà la conferència inaugural de l'any acadèmic del Departamento de Cultura de la Facultad de Humanidades de la Universidad Centroamericana (Managua); es tractà d'una lectura-conferència “del meu llibre santjoanenc. El públic d'aquest món nou restà admirat de la riquesa arquitectònica, històrica i natural del nostre racó pirinenc, el de casa, vull dir, el de Sant Joan. N'estic content. (...) He de donar també una conferència a l'ambaixada

d'Espanya i una altra a la d'Itàlia. **Faig pàtria**, com veus.” (Fragment d'una carta autògrafa dirigida al sr. Jordi Arrey. El subratllat és meu)

A part d'això, les crítiques que el poemari rebé foren favorables i la majoria d'elles amb un nexa en comú: destacar la comunió entre el paisatge i la seva poesia, com els seus versos unifiquen infància –paisatge– Déu de manera tendra i real a l'ensem.

El consistori santjoaní contribuí amb 14.000 pessetes de l'erari municipal en les despeses d'edició.

Memòries d'infantesa: *Del meu poble, encara*

Aquest llibre és el segon en què el pare Bertran es capbussa en els records d'infantesa del seu Sant Joan natal però amb una diferència substancial amb el primer, *Hay un valle en mi infancia*, i no em refereixo tant a l'estil literari d'un i altre, sinó al fet lingüístic ja que, segons el criteri de Marià Manent, “en aquestes delicioses memòries d'infantesa i minyonia el poeta s'ha trobat més profundament ell mateix perquè ha retrobat la llengua materna”. I encara en paraules d'una altra gran personalitat de les lletres catalanes, el pare Miquel Batllori, la publicació d'aquest llibre “és un retorn a les arrels, (...) una veu recuperada que ha començat remembrant en els seus primers anys de vida i de poesia interiors, (...)”.

A part d'aquest retrobament lingüístic, les proses poètiques que conformen *Del meu poble, encara* en tenen un altre, de valor afegit: les seves pàgines contenen la clau que permet comprendre adequadament el corpus poètic del pare Bertran àdhuc de reinterpretar-lo, car la seva lectura ens fa penetrar en “l'humus geogràfic més pregon de tot el seu món líric i poètic”, en opinió dels coneixedors del llegat bertranià, Josep Mª Benítez, Miquel Batllori i Pedro Miguel Lamet, jesuïtes com ell.

Enamorat com era de la paraula –els mots que el feien somiar– en aquestes memòries dels anys tendres el pare Bertran no només ens diu les coses pel seu nom, sinó que ens les fa viure de manera fresca, fluïda; és en Bertranet –així l'anomenaven el seu mestre el sr. Guasch i la germana Maria, de la comunitat carmelita de la vila– qui ens parla a través de la veu del Bertran ja adult.

Les estacions de l'any, els arbres, el Pont Vell, l'escola, el passeig, el monestir, els records de les vivències familiars... el seu Sant Joan, a la fi, se'ns fan presents de forma nítida i lírica alhora “al mateix temps que converteixen el llibre en l'escenari on poeta i poble juguen els seus respectius papers” (Martín-Villarrodà).

Les pàgines d'aquest dietari d'infantesa teixeixen una història personal de gran autenticitat, “vinculada indefectiblement amb un poble, el seu, el que només és el seu, al cor mateix d'una de les valls més ancestrals de Catalunya.” (Josep Mª Benítez)

Sant Joan enlairat a matèria poètica? Certament. Jutgi el lector per ell mateix a partir dels dos escrits següents:

Sant Joan en el record

“(...) Un poble tenia, i té encara, malgrat la frenesia moderna, una existència més humana, palpa el batec natural de les coses. A Sant Joan oi més, per la seva posició geogràfica, una natura de muntanya, excepcional, penetra en el poble mateix. (...) la història li ofereix unes perspectives sobre segles enrere que ultra aureolar-la d'un encant somniós, li enfonsen les arrels en la noblesa del temps i li han deixat pedres remarcables de monuments. Petit com és el poble, gràcies a Déu, uns cinc mil habitants, frueix d'una riquesa monumental no gens desdenyable (...) I per damunt de tot, el monestir –església i claustre– romànic autèntic i original el primer, i gòtic airós el segon. (...)”

Fragment de *El meu poble, encara*.

Sant Joan de les Abadesses
Et fundaren Guifré i una infantina,
del gran comte la filla més menuda.
La densa fosca per la llum vençuda (1)
va tornar-se claror benedictina.
I veu coral que ja al matí s'afina
i en romànica joia Déu saluda.
D'abadesses o monjos, veu aguda
o robusta, amb la vall al cel camina.
Eucarístic prodigi. Tres Creus. Taga
amb llur verdor o blancor fan una baga
entorn del niu del poble. Ginesteres
vetllen el Ter, pollancre i falgueres,
fabril i clar, d'idíl·liques voreres.
Que el seu càntic al poble mai no apaga.
Extret del poemari *Més enllà dels ulls*

(1) Aquest vers posteriorment el va canviar car de bon primer el redactà així:

La mitja lluna per la creu vençuda.

Més enllà dels ulls: el paisatge i l'home tamisats per la mirada religiosa

Un divendres 27 d'abril de 1984 el pare Bertran presentà a la biblioteca de la Caixa de Pensions de Sant Joan de les Abadesses el seu primer –i darrer– llibre de poesies en català, titulat *Més enllà dels ulls*; fou editat per la prestigiosa editorial Quaderns Crema, cosa que diu molt de com estava considerat el seu autor en els cenacles literaris d'aleshores.

Aquest poemari, qualificat pel crític Esteve Busquets i Molas com "un jardí de confidències poètiques", el componen 61 poemes i en ells es canten els paisatges italians, catalans i, com no, de Sant Joan; es tracta d'uns paisatges vistos a través de "la força de la mirada interna que ve potser del meu sentit sacerdotal i de la meva visió religiosa de la vida, que ultrapassa les llindes naturals i va més enllà dels ulls", segons paraules pròpies.

Paisatges subjectivats, doncs, que evoca des del record i amb una geografia que du al cor: el seu poble, al qual canta amb

“... enyor, deler de viure
com el sol d'aquella hora de la posta
que, dalt del Pirineu de ma infantesa
els cims de Puig d'Estela amb neu i roses
m'encenia l'anhel de volada.”

El pressentiment del comiat definitiu li farà brollar el rés poètic, bellíssim, prostrat davant el Crist del Santíssim Misteri “orfe el front d'aquella claror eucarística que il·luminà tants segles vall i prades...”

Sant Joan, geografia del cor, deia unes línies més amunt... i és que el poble “en la meua obra ha estat un record i una presència que s'ha convertit (...) en un refugi, una mena de pàtria espiritual.”

Catorze llibres de **P**oesia i un de prosa

Ramon Cotrina

Arca de fe, 1946

Aquest primer llibre de poemes del pare Bertran va ser rebut amb un cert entusiasme per part de la intel·lectualitat espanyola de l'època. Un jesuïta que escrivís versos religiosos amb una mica més de to que els de Pemán, es feia notar. Manuel Machado (no Antonio Machado) en un poema salutació del llibre, arriba a dir que "... el Verbo, gracia suma - ha bajado a tus manos y a tu pluma..."

En el llibre profundament religiós i d'estil abarrocat i un pèl grandiloqüent, s'hi troben veritables joies poètiques, com per exemple la "CANTIGA DE LA ANUNCIACION". Aquest poemeta té la gràcia d'una cançó popular i un joc de músiques d'aigua com de García Lorca. Vegeu-ne aquest fragment:

"En un huerto, tallos cantan
profecías de Isaías.
En redor
de una casita
una rueda, rueda, rueda
de primeras golondrinas.
Un arcàngel que rezaba
la primera avemaría.
¡Ay el ángel, ay la niña,
ay palabras que decían!
¡Ay el lirio y ay del "sí"
que los mundos redimían!"

En l'enfilall de poemes, el poeta hi treballa molt la llengua. Un intent de posar en vers la prosa dels gran alacantins Azorín i Gabriel Miró.

Madrigales al nacimiento del Señor, 1948

Aquest llibre de petits poemes, tot tendresa i dolçor, és com un pessebre de paraules amb tritlleigs de campanetes. S'hi vessen ametllers en flor, carràs de glicina, vaguetats d'ors tardorencs, corbes d'orenetes primerenques i tot un reguitzell de les figures anomenades poètiques. Algú diria que és massa bonic, que gairebé frega el ridícul. Ell, però, ho salva amb una sinceritat i delicadesa que enamoren.

Que bonics els madrigals del silenci i el de la neu i el de santa Teresa d'Àvila dansant davant el pessebre la nit de Nadal! O el madrigal de la Verge Mare. O el seu madrigal, el del poeta, que se sent poca cosa per cantar les meravelles del Senyor; ell se sent només un petit escolanet que mou lleument les campanetes del seu vers...

Olga Sacharoff.
Retrat a l'oli, 80x64 cm.
Arxiu Municipal de Sant
Joan de les Abadesses.
Fons del Pare Bertran.

Del ángel y el ciprés, 1950

El poeta es troba en la plenitud de la seva vida. La pruija del verb li brolla per tots els porus. El seu acoloriment poètic no cessa. Se sent portador de bellesa i de missatges divins. Un esbós d'aquesta actitud, ell mateix ens la pinta quan explica que en una celebració de missa en una ermita forana, i en estendre la salutació vers els fidels, li sembla que tot un vol d'ocells matinals li surten dels braços.

Hi ha moments que el vers és solament un crit allargassat i és com si premsés els colors i les coses per poder-les dir d'un cop. Per exemple aquest final del poema dedicat a Mallorca:

“¡Qué conjunción sinfónica de azules
y verdes,
este cielo, estos pinos, este mar“

És en aquest temps de plenitud, però, que ell, poeta, es comença d'adonar de la duresa de la vida. La visió d'uns arbres talats li punxa l'esperit i l'adoleix el record de moltes coses que ja ha perdut pel camí: els roures de la infància pirinenca, les alzines d'Aragó, les acàcies, castanyers, tamarindes i els pins d'Itàlia; i molta joventut i alguns amics mestres.

La hora de los ángeles, 1951

És un llibre de detalls religiosos. Uns poemes que fan pensar en capelles fondes, rosaris de cap al tard, or de casulles, canadelles argentades, sacres miniades, calzes i copons. És l'elogi d'una arquitectura religiosa ornamental. Ell, però, hi vol veure, en la blancor de l'hòstia i en el silenci del sagrari, una veu més fonda i un foc més viu. Per ell, el copó té forma de niu.

I és en els petits tresors on ell hi troba la bellesa; vol definir el tot en la part; vol copsar-hi una harmonia visible.

Entre silencio y vuelo, 1952

Aquí hi ha una fretura de viure amb els ulls aclucats. El poeta ha vist i ha viscut la llum sobre els arbres i el crit de la naturalesa. I ara vol, necessita, silenci. El silenci, diu, és l'oli que alimentarà la flama. Vol, però, un silenci sonor, un silenci per fora i un cant per dintre.

I repetirà, innovant, tot el seu fervor religiós. I és en aquest moment quan comença a enamorar-se del mar, però del mar Mediterrani. I ho descobreix precisament en un viatge a Flandes, on davant de les tristes i grandioses dunes dels mars del nord, de fatiga ancestral, grises i desolades s'enyora del Mediterrani, enyora les nits clares d'estrelles repetides en el cel i en l'aigua. Vol aquest blau de tants segles, i tanmateix com fet de nou. Això, ara ho insinua. Serà en el proper llibre quan esclatarà radiant el seu cant al mar.

Me canta el mar, 1956

“Tan lligat em sento a aquest mar Mediterrani
que tot sovint em temo que no em brolli dins l'ànima
un doll viu de la seva aigua harmoniosa.”

Ell, fill de muntanya, va sentir, ja de molt jove, com els ulls li lliscaven des dels Pirineus cap al blau del mar; però va ser als quaranta-cinc anys quan en va quedar

presoner. El mar era el compliment de la promesa que li havia fet l'aigua de les fonts de muntanya. Llavors es va adonar, com García Lorca, que el mar era el cel caigut perquè volia ser llum, i com Machado, va voler fer, humana follia, camins sobre la mar. I va cantar les onades que saben morir, amb elegància antiga, sobre la platja. I el ritual, quasi sagrat, d'omplir-se les mans d'aigua marina on hi sent batre el cor del mar. O la barca desfeta mig colgada a la sorra on s'amaguen qui sap quina mena de llàgrimes.

I després el retorn a casa, però un retorn amb regust de sal als llavis, amb els ulls més blaus, amb grandiositat sonora a les oïdes, amb camins nous als peus i espai a les mans, i a l'ànima majestat divina.

Viento y estrellas, 1963

NNo es pot negar que el poeta tenia traça a triar el títol dels seus llibres. El títol “Viento y estrellas” ho diu tot i no diu res. El vent pot ser la mà sinistra que s'emporta les coses que estimes o pot ser la mà suau que t'apropa les sentors del bosc o la veu de l'amic.

En aquest llibre hi ha apilades un conjunt de vivències molt disperses. Des del fonament viscut dolor per la germana morta, fins a unes evocacions cinematogràfiques, passant pel sentiment de la “soledat sola”.

El poema de la germana morta és un dels més intensos del llibre. Aquí pràcticament abandona tot amanerament de paraules per anar a l'arrel: quan li comuniquen la mort; el camí que ha de fer per arribar a ella, un camí tan bell que sembla que es mofi del dolor; quan ja la veu morta i en la figura d'ella hi veu els pares i en les mans d'ella les seves pròpies mans. I tot en una tensa pau, la pau de l'hort proper on la germana hi tenia flors, i dels fruiters casolans ara florits, i del toc adolorit de les campanes.

En una part important del llibre vol explicar-nos el pes enorme de trobar-se sol. I es troba sol davant la ciutat contemplada des d'un terrat, i sol davant la pau de la seva cel·la que tant estima, i sol davant els paisatges que li duen records del passat. Però, és clar, ell tot ho sublima amb la seva fe. Per això escriu el poema on demana que el Senyor es quedi amb ell perquè es fa fosc.

Hi ha en aquest llibre un apartat curiós de poemes dedicats a motius de cinema. Remarco solament el “Plant de Zampanó per Gelsomina” inspirat en la pel·lícula de Fellini “La strada”. Un poema emotiu i vibrant, un eco fidel de l'escena cinematogràfica.

Al filo de los ojos de Holanda, 1964

DDavant les inacabables planures d'Holanda, el pare Bertran va quedar embadalit. Els arbres altíssims li semblaven gegants que vigilaven els horitzons, i els molins de vent agents sagrats que persignaven el paisatge. Però allò que de debò li crida l'atenció de tot el paisatge són els “pòlders” i com, de manera tenaç, la gent del país ha fet néixer de l'aigua verdíssims prats i inacabables llenques de tulipes. I així ho transmet en els seus poemes.

El poema dedicat a Amsterdam dibuixa una visió de la ciutat amable i bucòlica, res a veure amb el dur poema de la cançó de Jacques Brel: els canals d'aigua pútrida els veu de verd cristall, els núvols són de perla mat i l'aigua de fina porcellana.

La facilitat que el poeta tenia per a fer amics arreu, queda evident en el preciós poema de “tres portes, tres finestres, tres amics”.

Sensible com era, no podia deixar de sentir una profunda impressió davant la pintura

de Vermeer. I ho remarca en molts dels poemes. La cèlebre “Noia del turbant” (o “de la perla” com ho titula una pel·lícula de cinema) és d'una bellesa tal que no pot deixar indiferent ningú.

Hay un valle en mi infancia, 1969

Tot aquest llibre és un retorn a la infància, una infància que ell creia perduda per sempre, i que amb els sovintejats viatges a Sant Joan li és retornada d'una manera estranya: dintre seu encara li canten els mateixos sons i percep les mateixes olors i en el paladar li retornen els mateixos sabors, i el Ter i l'Arçamala dibuixen encara les mateixes corbes, però n'ha perdut el nom. I tants mots que havia après al llarg de tota la vida!

Ciudad, afán y cántico, 1970

I ara li toca de cantar el carrer i l'afany de viure. La gent que es mou i que lluita i que corre. La ciutat amb llums, fars, cotxes, frenades. Tot plegat, però, per anar a on?

O bé el cant a la casa de l'amic que se'n va anar. Una casa als afores de la ciutat, amb glicines a la primavera i grills a l'estiu, amb arbres i silencis, i converses i festes. I, ara que hi torna passar per davant, la veu tancada i poblada de soledat.

Aquest és potser un llibre repetitiu de temes, però hi ha un nou sentiment de desèiximent que comença d'omplir l'esperit del poeta. És com si li entrés un cansament de tanta cosa bella que ha vist. Bella?

El díctic que dedica a un infant acabat de batejar és per ésser esculpit:

“Nacer es abrir una aurora,
y, pasar por esta agua, es hacerla inmortal”

Italia en mi, 1973

En aquest llibre dedicat a Itàlia, el pare Bertran hi neda com un dofí. Totes les poblacions (i són moltíssimes) que ha recorregut i els seus racons li són tan familiars i estimats que és com un caminar pels racons de la seva vila. Itàlia el va fascinar. Hi va viure força temps. L'italià era la seva tercera llengua.

Amb quina intensitat descriu Gènova i el Piemont. I com es rabeja en el passeig matinal pel parc del Valentino, ran del Po, on es troba endut per les ales de cristall d'un àngel. I en els racons de Fontanella, a Sotto il Monte, on hi descobreix l'essència fina del romànic, del seu romànic pirinenc. I els sonets a Verona i a Venècia, i, sobretot, el poema dedicat als xiprers d'Itàlia: tots els xiprers hi són, del Piemont al Vèneto, de la Toscana a l'Úmbria, i especialment els del Laci. Qui coneix Itàlia sent en aquest poema com les punxes dels xiprers li tatuen l'esperit.

Itàlia va reconèixer el treball del pare Bertran i el va guardonar amb l'Ordre del Mèrit. N'era certament mereixedor. Aquest llibre honora tot un país.

Del lienzo al verso, 1973

Que el pare Bertran era un possés de la bellesa, que li fluïa per tots els porus, és una evidència. No és d'estranyar doncs que fos un enamorat de la pintura, de la contemplació de la pintura. Si s'embadalia davant de la naturalesa,

també ho feia davant d'una tela. Tant és així que va dedicar tot un llibre de poemes a les pintures que més l'havien corprès. (Cal notar que en un temps de la seva vida va arribar a dirigir una galeria d'art).

Els frescos d'Assís de Giotto, amb la seva intensitat genètica d'engendrar un art nou; els quadres guerrers de Paolo Ucello, les llances del qual li semblen que més que per fer guerra serveixen per obrir cels. I els sonets dedicats a Boticelli i a Rafael, i a Giorgione i al Greco i a Goya i ...una llarga llista.

En aquests poemes hi vessa tot el seu saber d'estètica, i ens transporta a una altra dimensió on sovint és difícil de seguir-lo. No en va el crític literari Manuel de Montoliu el descriu com "el Fra Angèlic de la paraula".

Pan mio de cada día, 1976

És un llibre trist. Tot i que vol retornar, i ho fa, als temes religiosos que li són tan coneguts, no deixa d'enterbolir la mirada una mena de boira pessimista. Tot s'acaba o ja s'ha acabat. Molts dels seus amics ja no hi són. Tots els de casa seva han mort: el pare, la mare i els quatre germans, i ell se sent flotant en un estrany desemparament. I ara recorda que si el bateig va fer que Déu li obrís els braços, ara la mort serà un tancar-los.

Potser el poema del "Poble abandonat" resumeix l'estat d'esperit de tot el llibre: un poble de cases buides, d'una nina trencada sota la pluja, d'un nom mig esborrat en una paret, d'un clos amb xiprers, però encara amb una campana en l'església tancada.

Del meu poble, encara, 1982

En aquest llibre escrit en prosa i en català, el pare Bertran no fa altra cosa que esbadiar llargament tot el que va dir i volia haver dit en el llibre de poemes "Hay un valle en mi infancia". Tot el que recorda de la seva infància hi és present. La prosa hi flueix suau i vívida, i no hi ha santjoaní que no se senti lligat a aquests records: tots tenim vivències de l'escola, de les festes, de la primera vegada que vam pujar al campanar del monestir, de la Plaça i del Passeig, dels grills que caçàvem, de les móres i dels aranyons i de les tardes de festa a l'escola. És un llibre testimoni d'una època. Una crònica apassionada i sensible. Un llibre per tenir de capçalera.

Més enllà dels ulls, 1984

L'únic llibre de poemes escrit en català. Per primera vegada el poeta s'atreveix a escriure poesia en la llengua dels pares i de la seva infància, ell que tot ho havia fet en una llengua apresada, i fonament apresada, però també imposada.

Aquest llibre consta d'una seixantena de poemes de temàtica i de forma molt variades. I és com una mena de testament. Hi vol vessar tot el que té: des de records i pintures de viatges, a poemes breus que són solament una alenada, un gest finament dibuixat. Des de l'esforç de bastir un sonet amb el títol de la seva vila natal, fins a poemes on, sense rubor, mostra els seus lligams a Itàlia i Grècia. Però, sobretot, és un llibre on ell ja pressent el seu final "damunt meu la gran ombra ja assenyala - la llinda de la vida": només cal llegir l'impressionant poema "Assaig de mort".

És en aquest llibre on en un apèndix d'endreces, hi vol fer constar tot una llista de dedicatòries als amics; els amics que ell tan necessitava per comunicar la seva claror.

Les primeres i les darreres paraules en la vida del pare Bertran van ser dites i escrites en la mateixa llengua.

Bibliografia

BATLLORI, Miquel, “*Un nou Joan-Baptista Bertran, entre memòria i poesia*” a Avui, 10-6-1982.

BATLLORI, Miquel – BENÍTEZ, Josep M^a, *Esbós biogràfic*. Desembre de 1985.

BENÍTEZ, Josep M^a, “*Joan Baptista Bertran, poeta de Sant Joan de les Abadesses. Algunes dades que completen la biografia del pare Joan Baptista Bertran*”. Ponència presentada a la 27 Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, Sant Joan de les Abadesses, 23-24 d'octubre de 1982. Edició del CIT de Sant Joan de les Abadesses.

BENITEZ, Josep M^a., Carta autògrafa de condol per la mort del pare Bertran del dia 26 de setembre de 1985 adreçada al sr. Jordi Arrey i Farrés.

BERTRAN, Joan Baptista, Programes de mà de l'exposició sobre el pintor Manlio Isoardi a la Galeria de Arte Sarrió (1972) i Sala Vayreda respectivament. 9-22 de maig sense especificar l'any. El dia 1 del mateix mes el pare Bertran hi féu una lectura comentada del seu llibre de poesies sobre pintura “*Rendido al pincel*”.

BLAY, F., VILARRODÀ, J.: “*Joan Baptista Bertran: “Intento ser fidel a mi mateix*”, a El 9 Nou, 14-5-1984, secció Teves-Meves.

BONADA, Lluís, “*Joan B. Bertran edita a 72 anys els seus primers poemes en català. “Més enllà dels ulls”, el paisatge i l'home vistos per un religiós*”, a Avui, 14-3-1984, secció Cultura.

BUSQUETS I MOLAS, Esteve; “*Comença per un avet, un freixe i unes albes*”, a El Correu Català, 28-6-1982, secció Bon dia.

BUSQUETS I MOLAS, Esteve; “*Més enllà dels ulls*”, a El Correu Català, 29-3-1984, secció Bon dia.

CRUSET, José, “*Juan Bautista Bertran, S.J.: el mundo, ventana de Dios*” a La Vanguardia 7-11-1968, secció Valores de mi tiempo.

DOLÇ, Miquel, “*El retorno de Joan-Baptista Bertran. Cambio de lengua: nos llegan ejemplos de esta práctica. Lo más notable es el éxito con que suele producirse*”, a La Vanguardia, 31-5-1984, secció Libros.

ESTEVE, Josep, “*El pare Bertran*”, a Suplement del Full Parroquial, 29-9-1985. Parròquia de Sant Joan de les Abadesses.

FERRERES, Rafael, “*Hay un valle en mi infancia*”, de Juan Bautista Bertran”, a Levan-te, secció Letras, 9-11-1969.

GARCIA-DURAN DE LARA, Federico, “*Hay un valle en mi infancia*” a la Revista Distinción, nº 62, Madrid año XVI, junio de 1969.

LAMET, Pedro Miguel, “*Juan Bautista Bertran. De la sensorial transparencia a la sensorial trascendencia*” a Vida Nueva, octubre de 1985, pags. 3-20

LAMET, Pedro Miguel, “*Juan Bautista Bertran, en un eterno carta a cara*” a Vida Nueva, secció Tertulia Literaria, Madrid, 5-10-1985.

LAMET, Pedro Miguel, “*Joan Baptsita Bertran: ens queda la seva paraula*”, a Avui setembre de 1985.

MARTIN, Enric – VILARRODÀ, Jordi, “*Joan Baptista Bertran: sempre, per les venes de les paraules*” a Taleia, nº 3, desembre de 1985. pags. 34-38. Revista trimestral del Ripollès

MASCARELLA, Jordi, “*El Ripollès: Sant Joan de les Abadesses*” a Atlas Literari de les comarques de Girona. Vol. II pags. 916-924. Publicacions de la Diputació de Girona, 1994.

MOLINA, I, “*Juan Bautista Bertran, a la luz última...*”, a La Vanguardia, 25-9-1985, secció Cultura. Con la venia.

MORENO, Salvador, Text de presentació sobre el pare Bertran i de les activitats que es dugueren a terme a l'Institut Cultural Hispano Mexicano el dia 24 d'abril de 1969 amb motiu de l'homenatge que es reté al compositor Jaume Nunó i Roca i en qué el pare Bertran llegí el llibre de poemes “*Hay un valle en mi infancia*”.

MORENO, Salvador, Soneto al poeta JUAN BAUTISTA BERTRAN en el primer aniversario de su muerte y con motivo del busto erigido en su memoria por su villa natal SANT JOAN DE LES ABADESSES. Septiembre de 1986.

NARANJO, Manuel, “*L'assagista i poeta Joan Baptista Bertran, ha mort*”, a Avui 25-9-1985, secció Cultura.

JUNCÀ, P.: “*Morí abir l'escriptor i poeta Joan Baptista Bertran. Era fill il·lustre de Sant Joan de les Abadesses*”, a Los Sitios, 25-9-1985.

REDACCIÓ, “*Juan Bautista Bertran. Hay un valle en mi infancia*” a La Prensa Literaria, (Managua) 8-6-1969.

REDACCIÓ, “*Joan Baptista Bertran, una figura que cal conèixer i valorar*”, a EL 9 Nou, pag. 24, 4-5-1984, secció Cultura.

SALADRIGAS, Robert, “*Un hombre en su camino*” a La Vanguardia, secció Libros, 18-6-1981.

SARRIAS, Cristóbal, “*En el aire transparente de las cimas. La prosa catalana de Juan Bautista Bertran*”, a Vida Nueva, secció Tertulia Literaria, Madrid, 8-9-1984.

TEIXIDOR, Joan, Text que es llegí en la presentació del primer llibre de poesies en català del pare Bertran *Més enllà dels ulls* a la biblioteca de la Caixa de Pensions de Sant Joan de les Abadesses el dia 4 de maig de 1984.

Arxius consultats

Arxiu Municipal de Sant Joan de les Abadesses, fons documental del pare Joan-Baptista Bertran.

Arxiu Rita Torrent. (Sant Joan de les Abadesses)

Arxiu Jordi Arrey. (Sant Joan de les Abadesses)

Festa Major de Sant Joan de les Abadesses

Actes litúrgics

Del 3 fins l'11 de setembre NOVENA AL SANTÍSSIM MISTERI

19:10h. Rés del rosari.

19:30h. Vespres, Missa i cant dels goigs, al Monestir.

Dissabte 11 de setembre

14:00h. Repicament general de Campanes.

20:00h. Missa de vigília, al Monestir.

Diumenge 12 de setembre SOLEMNITAT DEL SANTÍSSIM MISTERI

10:30h. Ofici Solemne. Presidirà la Celebració de l'Eucaristia i predicarà el Pare Abat de Montserrat, Josep Maria Soler i Canals. A l'ofertori es ballaran uns compassos del Ball dels Pabordes. Acabada la Missa es farà l'Exposició de la Sagrada

Eucaristia al Front del Crist. La Sagrada Forma romandrà tot el dia exposada per tal de ser adorada pels fidels.

12:00h. Missa dominical.

20:00h. Solemne Vetlla al Santíssim Misteri presidida pel Pare Abat de Montserrat, Josep Maria Soler. Benedicció eucarística i cant dels goigs.

El Monestir restarà tancat de les 14:00h. fins a les 16:00h. de la tarda.

Dilluns 13 de setembre

11:30h. Missa de la Mare de Déu, Santa Maria la Blanca.

Dimarts 14 de setembre

10:30h. Missa pels difunts de la parròquia que han mort al llarg de l'any.

Festes populars

Dissabte 4 de setembre

18:30h. A la sala de Plens de l'Ajuntament, PRESENTACIÓ DEL MONOGRÀFIC de la FESTA MAJOR de Sant Joan de les Abadesses "EL PARE JOAN BAPTISTA BERTRAN, SANTJOANÍ I POETA".

Divendres 10 de setembre

A partir de les 10:00h. del matí i fins les 14:00h. del migdia JORNADA DE PORTES OBERTES a l'EcoMuseu "El Molí Petit". Entrada Gratuïta. Organitza CEA Alt Ter.

18:00h. Al vestíbul de l'edifici Duran i Reynals, xerrada-col·loqui: "EL SIGNIFICAT HISTÒRIC DE L'11 DE SETEMBRE I EL NACIONALISME CATALÀ A ULLS D'ESPANYA" a càrrec del Sr. Joaquim Albareda, professor d'història moderna de la UPF amb la intervenció del Sr. Jordi Vilarrodà, portaveu de la plataforma Sant Joan de les Abadesses Decideix. Organitza: seccions locals ERC i JERC.

20:00h. "3a BAIXADA DE TRASTOS", concentració a l'encreuament dels carrers Ramon de la Bisbal i Ramon d'Urg.

22:30h. Al pavelló, espectacle "SOMRIURES I MÀGIA" a càrrec del MAG LARI.

23:30h. A la plaça Major, ENTREVOLTES 2010 amb l'actuació d'ELSTIMBALERS DEL POBLE SEC que realitzaran una cercavila que començarà a la plaça Anselm Clavé i acabarà a la plaça Major. A continuació, concert amb els grups: LA CARRAU, ELS PASTORETS ROCK i ELS EMPALMAOS. Organitza: J.A.S. Col·labora: Ajuntament de Sant Joan de les Abadesses.

Dissabte 11 de setembre DIADA NACIONAL DE CATALUNYA

8:30h. Al passeig Comte Guifré, "PANXUS FORTUS". Bicicletada per a persones de més de 90 quilos de pes. Els que no arribin, imprescindible portar motxilla. Col·labora: Ú.E. Sant Joan, secció BTT i l'Ajuntament de Sant Joan de les Abadesses

A partir de les 10:00h. del matí i fins les 14:00h. del migdia JORNADA DE PORTES OBERTES a l'EcoMuseu "El Molí Petit". Organitza CEA Alt Ter.

10:00h. Al Camp Municipal d'Esports, PARTIT AMISTÓS DE FUTBOL, categoria pre benjamins i benjamins.

11:00h. Al Camp Municipal d'Esports, PARTIT AMISTÓS DE FUTBOL, categoria aleví i escoleta.

11:00h. Inauguració de l'EXPOSICIÓ DE BONSAIS. LOCALS I COMARCALS. Al Palau de l'Abadia.

12:00h. Al Camp Municipal d'Esports, PARTIT AMISTÓS DE FUTBOL, categoria infantil.

12:00h. Concentració de tots els nens i nenes a la plaça de Barcelona per a realitzar JOCS DE CUCANYA a càrrec de CEA Alt Ter.

12:30h. Al Monestir, OFRENA FLORAL A LA CORONA DEL COMTE GUIFRÉ, fundador de la dinastia nacional catalana i del Monestir de Sant Joan de les Abadesses.

16:00h. TROBADA DE GEGANTS, a la plaça de Catalunya. Els gegants de Sant Joan, Isaura i Gentil, acompanyats dels gegants i colles geganteres convidades, faran la cercavila fins a la plaça Major.

17:00h. Al Camp Municipal d'Esports, PARTIT PRIMERA REGIONAL entre els equips U. E. TOSSA i C. E. ABADENSENC.

18:00h. A la plaça Major ANIMACIÓ INFANTIL amb escuma amb l'espectacle "Bombolles" a càrrec de la Companyia Arlequí.

21:30h. PASSANT DE FESTA MAJOR. S'iniciarà a la Fundació Emma, continuarà pel carrer Ramon d'Urg, plaça Clavé, carrers Sant Pol, Comella i Major, plaça Major, carrer Ferrer i Olzina per acabar a les places Abadessa Emma i Abadia. Tot seguit, TRADICIONALS SERENATES DES DEL CAMPANAR interpretades per la COBLA JOVENÍVOLA DE SABADELL. A continuació seguirà el passant, pel carrer Ferrer i Olzina cap a la plaça Major on es tocarà una AUDICIÓ DE SARDANES.

23:30h. Al pavelló, BALL amb el TRIO MARACAIBO, HOTEL COCHAMBRE i LA BANDA DEL COCHE ROJO.

A partir de la 1h de la nit, a l'Escorxador, VI RURAL DJ'S amb Uner (Dinamic Music, Paulatine), Deep & Suga (Khazuma Future, DeeJay Magazine) i Edu Zaka (Rural Dj's).

Diumenge 12 de setembre

10:00h. A la plaça Major, les autoritats, precedides pels gegants i la cobla, s'encaminaran cap al Monestir per assistir a l'Ofici Solemne. Durant l'ofici la tenora tocarà un compassos del Ball dels Pabordes.

A la sortida de l'ofici, a la plaça Major, BALL DE GEGANTS. Tot seguit, "Pregària" de Ramon Serrat, SARDANA D'HONOR dedicada a la memòria de JAUME SERRA i EUDALD BASSAGANYA "LET".

12:00h. Al Camp Municipal d'Esports, PARTIT AMISTÓS DE FUTBOL categoria cadet.

12:30h. Al passeig Comte Guifré, es tocaran dues sardanes.

A partir de les 16:00h, a la plaça Anselm Clavé, MERCAT JOVE.

16:30h. Seguici dels pabordes, que acompanyats del delegat de l'autoritat i precedits per la cobla, aniran a buscar a les pabordesses als respectius domicilis.

17:00h. A la plaça Major, BALL DELS PABORDES. Serà presidit per l'Hble. Sra. Montserrat Tura i Camafreita, Consellera de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Les parelles balladores són: Dani Monells i Maria Massós, Albert Illa i Gemma Illa, Xavier Ricart i Jordina Collell i Joan Garcia i Neus Guàrdia. El ball dels Pabordes ha estat declarat Element Festiu Patrimonial d'Interès Nacional per la Generalitat de Catalunya, inoent-lo en el Catàleg del Patrimoni Festiu de Catalunya.

17:00h. Al Camp Municipal d'Esports, PARTIT AMISTÓS DE FUTBOL de categoria femenina.

17:30h. Al passeig Comte Guifré, doble audició de sardanes amb les cobles LA FLAMA DE FARNERS i BISBAL JOVE.

22:30h. Al pavelló, BALL amb DAVID DEVIC.

00:30h. Al pavelló, BALL amb els conjunts MOONLIGHT i LA BELLY ELS BESTIES.

Dilluns 13 de setembre

09:00 h TIRADA SOCIAL AL PLAT al camp de la Cotolla. Esmorzar per a tothom. Organitza: Societat de Caça «El Pirineu».

11:00h. A la plaça Pompeu Fabra, actuació del MAG DAVID.

12:00h. A l'avinguda Comte Guifré, carrer de Ramon D'Urg i plaça Anselm Clavé, sardanes amb la COBLA MONTGRINS.

13:00h. A l'església de Sant Pol, CONCERT DE SARDANES amb la COBLA MONTGRINS.

17:00h. Al pavelló, CONCERT DE FESTA MAJOR, a càrrec de l'ORQUESTRA MONTGRINS.

18:30h. Al passeig Comte Guifré, AUDICIÓ DE SARDANES amb la COBLA CIUTAT DE GIRONA.

22:00h. Els Pabordes, acompanyats del delegat de l'autoritat i precedits per la COBLA MONTGRINS, recolliran les Pabordesses als seus domicilis i s'adreçaran a la plaça Major.

22:30h. BALL DELS PABORDES amb la COBLA MONTGRINS.

Tot seguit, es tocarà la sardana 50è aniversari del ball dels Pabordes, de Martirià Font.

22:30h. Al pavelló, BALL, amb el DUO CONTINENTAL.

24:30h. Al pavelló, BALL amb l'ORQUESTRA MONTGRINS i EL GRUP MONTECARLO.

A les 5h de la matinada, DIANA FLOREJADA amb els GRALLERS pels principals carrers de la vila. A les 5:30h del matí, al Pavelló, BALL DEL PIJAMA amb el GRUP MONTECARLO. Xocolatada i coca per a tothom.

Dimarts 14 de setembre

11:00h. del matí, AUDICIÓ DE SARDANES amb la COBLA PRINCIPAL D'OLOT a les places Major Abadia, avinguda Comte Guifré, plaça de l'Escultor Pujol, carrer Ramon d'Urg i plaça Pompeu Fabra.

11:30h. A la Fundació Emma, RECITAL DE POESIA a càrrec de Joana Gaja, Jordi Arrey, Joan Badia i Rosa Maria Viñas. Organitza: Fundació Emma.

16:00h. Concentració al Passeig Comte Guifré, PERANARAL COVILAR amb la xaranga LA SINFOROSA.

17:00h. AUDICIÓ DE SARNANES a la Font del Covilar amb la COBLA PRINCIPAL D'OLOT.

A continuació es faran activitats pel jovent.

19:00h. Davant el Camp Municipal d'Esports, inici de LA BOGERIA i CONCURS DE TIRADA D'AIGUA. Es valorarà la forma més original d'abocar l'aigua als participants.

A continuació, a la Plaça Major, SARDANA LLARGA amb la COBLA PRINCIPAL D'OLOT.

21:30h. Al Pont Vell, FOCS ARTIFICIALS.

EXPOSICIONS

Del 4 al 30 de setembre

Segona planta del Palau de l'Abadia

EL PARE BERTRAN, SANTJOANÍ I POETA

Breu exposició de retrats i documents personals.

Inauguració el dissabte dia 4 a les 19:00h

Visites de les 10 a les 14:00h i de les 16:00h a les 19:00h

Del dia 11 al 14 de setembre

Segona planta del Palau de l'Abadia

XIV EXPOSICIÓ DE BONSAIS. LOCALS I COMARCALS

Inauguració el dissabte dia 11 a les 11:00h

Visites de 10:00h a les 14:00h i de les 14:00h a les 20:00h.

Col·labora: Ajuntament de Sant Joan de les Abadesses, Bonsai Associació Santjoanina, Associació Garrotxina d'Amics del Bonsai i el senyor Joan Culler.

Del 7 de setembre al 24 d'octubre

Espai Art l'Abadia

Palau de l'Abadia

MEXICALIA

PINTURES A L'OLI D'ANNA BELTRÁN PORCAR

Visites de les 10:00h a les 14:00h i de les 16:00h a les 19:00h

ALTRES ACTIVITATS

18 de setembre

Festa Mexicana "EL GRITO"

A partir de les 10:00 del matí. Parades artesanes de productes mexicans. 10:00 a 13:00 del migdia. Taller de pinyates i ous de confeti. 11:30h. Inauguració de l'exposició "Mexicalia" al Palau de l'Abadia. 12h. Concert "México entre dos amanaceres" emmarcat dins la commemoració del bicentenari de la independència de Mèxic "Música de la Independència a la Revolución", a càrrec de la pianista Sílvia Navarrete. 16:00h. Trencament de pinyates. 17:00h. "Rancheras" a càrrec de "Les Veus del Ter". 17:30h. Espectacle artístic musical "México Baila: el Bicentenari". "La tradició a través de la dansa". 19:00h. GRITO DE INDEPENDENCIA. A càrrec de la Cònsol Encarregada del Consolat General de Mèxic a Barcelona, la Sra. Francisca Méndez Escobar. 19:10h. Sardana "Un santjoaní a Mèxic" del Sr. Ramon Oliveras. 19:15h. Actuació musical Mariachis Mestizo. (A partir de les 12 del migdia es podrà visitar l'exposició sobre Jaume Nunó, al Palmàs).